

Ülevaade sanktsioonidest ja survemehhanismidest uurimiskomisjoni töö takistamisel teiste riikide parlamentides

Euroopa Parlamendi 2010. aastal tehtud uuringust¹ toonase Euroopa Liidu 27 liikmesriigi parlamentide uurimiskomisjonide pädevuste, õiguste ja moodustamise aluste kohta selgub, et kõikides riikides, kus uurimiskomisjone on parlamendi kodukorra alusel võimalik moodustada (erandid on Inglismaa alamkoda, Malta ja Rootsi parlamentid) on uurimiskomisjonidel õigus oma eesmärkide saavutamiseks õigus kutsuda komisjonide ette tunnistajaid ja nõuda välja dokumente ning muid vajalikke materjale.

Enamikes ELi liikmesriikides on uurimiskomisjonil õigus kohaldada sanktsioone kui tunnistaja ei ilmu komisjoni ette või takistab uurimiskomisjoni tööd. Enamasti on sanktsioonid sätestatud parlamendi kodukorras, täpsemad sanktsioonid on tavaliselt kehtestatud riikide karistusseadustikus või on väärteo korras ette nähtud rahatrahv. Mitmes riigis on uurimiskomisjonil õigus pöörduda vajadusel õiguskaitseorgani poole, et kohaldataks tunnistajate sundtoomist.

Riik	Sanktsioonid	Sanktsioonide alus ja sisu
Austria	Jah	Lähtuvalt Austria parlamendi kodukorrareeglite § 3 p. 3-st on uurimiskomisjonil, juhul, kui kutsutud tunnistaja või ekspert keeldub ilma adekvaatse põhjusteta komisjoni ees tunnistamast või komisjoni ette ilmumast, õigus pöörduda kohtusse, mis võib määrata isikule rahatrahvi.
Belgia	Jah	Seaduse artikkel 4 sätestab, et komisjonil ja komisjoni esimehel on samad õigused kui eeluurimiskohtunikul. Komisjonil on õigus koguda ja kontrollida andmeid ja tõendeid, kuulata üle tunnistajaid, eksperte, kes on kohustatud tegema komisjoniga koostööd. Kui tunnistajad, eksperdid oma kohustusi rikuvad, siis kaasneb rikkumisega karistusõiguslik vastutus.
Holland	Jah	Rahatrahv või arest 30 päeva. Kutsutud tunnistajal on teatud juhtudel võimalus tunnistamisest keelduda.
Iirimaa	Jah	Uurimiskomisjonil on tunnistaja mitteilmumisel või tunnistamisest keeldumisel õigus kaevata tunnistaja otse ülemkohtusse (High Court), kes võib kohaldada sobiva sanktsiooni seaduse alusel.
Itaalia	Jah	Lähtuvalt Itaalia karistusseadustikust, on tunnistajatel kohustus ilmuda kohtusse ning see kohustus laieneb ka tunnistajale, kes on kutsutud parlamendi uurimiskomisjoni ette. Itaalia alamkoja kodukord sätestab lakooniliselt oma artikli 141 lõikes 2, et uurimiskomisjonil on oma tegevuse läbiviimisel samasugune võim ja selle piirangud kui kohtul (judicial authority). Tunnistamisest keeldumise või mitteilmumise korral ei kohaldata sanktsioone otse, vaid uurimiskomisjon pöördub vastava institutsiooni poole: näiteks on uurimiskomisjonil õigus pöörduda politsei poole käsuga toimetada tunnistaja uurimiskomisjoni ette.
Kreeka	Jah	Kodukorra artiklite 145-146 kohaselt on komisjonil samasugused õigused ja pädevused kui prokuratuuril väärtegude menetlemisel ning vajalike ülekuulamiste korraldamisel ning komisjon võib neid pädevusi ja õigusi kasutada oma äranägemisel, küll võib parlament oma otsusega neid õigusi vähendada või piirata.

¹ Euroopa Parlamendi poliitikaosakond C “[Parliamentary committees of inquiry in national systems: a comparative survey of EU Member States](#)“ 2010

		Sanktsioonid institutsioonide või tunnistajate keeldumisel või tahtlikul komisjoni töö takistamisel on ette nähtud karistusseadustikus.
Leedu	Jah	Juhul, kui institutsioonid keelduvad komisjonile esitamast nõutud dokumente, on komisjonil õigus pöörduda politsei poole. Tunnistajatele teatatakse enne komisjoni ette ilmumist kirjalikult, et valeütluste andmine või koostööst keeldumine on karistatav: kas väärteona (§ 187 lg 7 <i>Code of Administrative Violations of Law</i>) või teatud juhtudel võib tunnistaja võtta ka kriminaalvastutusele (§ 233, 235 karistusseadustikus).
Luksemburg	Jah	Luksemburgi põhiseaduse ja parlamendi kodukorraseduse kohaselt on tunnistajatel, tõlkidel, ekspertidel uurimiskomisjoni ees samad kohustused kui kohtus. Kui nad keelduvad kohustusi täitmast või ei täida neid piisavalt hoolikalt, siis vastutavad seaduses sätestatud korras (valeütluste, ebaõige ekspertiis jne). Karistus ulatub kahekuulisest kuni kolmeaastase vangistuseni, samuti võetakse õigus hääletada ning võib kohaldada keeldu oma ametikohal vähemalt viis aastat tegutseda. Juhul kui ekspert või tõlk sai oma panuse eest rahalise hüvitise, siis määratakse ka rahaträhv 123.95 € kuni 7438.81 €.
Läti	Jah	Läti Seimi kodukorrareegli § 173 lõige 2 alusel on komisjonil õigus pöörduda politsei poole, kel on õigus kasutusele võtta sobivad meetmed (<i>coercive measures</i>), et tunnistaja täidab uurimiskomisjoni nõudeid.
Poola	Jah	Komisjonil on tunnistaja mitteilmumise või teadliku tunnistuse mitteandmise korral õigus pöörduda avaldusega prokuratuuri. Vastavad sanktsioonid on kehtestatud Poola karistusseadustikus.
Portugal	Jah	Keeldumist koostööst uurimiskomisjoniga peetakse Portugalis kriminaalkuriteoks ja sanktsioonid on kehtestatud Portugali kriminaalseadustiku alusel (<i>Criminal Law</i>)
Prantsusmaa	Jah	Isik, kes ei aita komisjoni uurimisele kaasa – võimalik on karistada kuni kahe- aastase vangistuse ja/või 7500 € trahviga. Kogu vajalik informatsioon, mis aitab seda komisjonil asja lahendada, tuleb teha kättesaadavaks, välja arvatud andmed, mis on tunnistatud salajaseks, puudutavad riigikaitset, välissuhtlust või sisejulgeolekut.
Rumeenia	Jah	Kui kohtukutse alusel komisjoni ette kutsutud ekspert või tunnistaja keeldub esitamast vastavaid andmeid või dokumente seatud tähtajaks või keeldub tunnistamast, on karistusena ette nähtud rahaträhv. Valitsusliikme puhul on ette nähtud vanglakaristus 3 kuust kuni 6 aastani.
Saksamaa	Jah	Saksamaal reguleerib uurimiskomisjonide tööd, sh sanktsioonide kehtestamist Uurimiskomisjoni seadus e Committees of Inquiry Act – Untersuchungsausschussgesetz , mille artikkel 21 sätestab karistused tunnistaja mitteilmumise korral (kui tunnistajal ei ole adekvaatset põhjendust): uurimiskomisjon võib määrata trahvi kuni 10 000 eurot ja nõuda tunnistaja sundtoomist. Kui tunnistaja korduvalt jätab uurimiskomisjoni ilmumata võib komisjon trahvi uuesti määrata (trahvi alus on karistusseadustiku §-i 135 lg 2). Kui tunnistaja keeldub tunnistamast võib ülal viidatud uurimiskomisjoni seaduse §-i 27 kohaselt uurimiskomisjon või neljandik selle koosseisust pöörduda avaldusega Föderaalkohtusse, millel on õigus lasta tunnistaja vahi alla võtta. Vahi all pidamise kestus ei või ületada komisjoni mandaadi tähtaega või pikemat perioodi kui kuus kuud. Sama kehtib ka tõendusmaterjali mitte esitamisel. Siiski kohaldatakse vahistamise sanktsiooni kohaldatakse vaid väga erilistel juhtudel. Kui tunnistamisest keelduja on riigiteenistuja kohaldatakse § 54 karistusseadustikust.

Soome	Ei	Vastavalt põhiseadusele on parlamendi komisjonil õigus saada valitsuselt infot oma tegevuse kohta, kuid keeldumisel on tagajärjed poliitilised. Erasisikutele sanktsioone ette nähtud ei ole.
Taani	Ei	Taani parlamendi kodukorrareeglid või muud Taani seadused täpseid sanktsioone ette ei näe, kuid (teoreetiliselt) on komisjonil õigus pöörduda kohtusse, kes võib määrata sanktsioonid Taani kohtuseaduse alusel.
Ungari	Ei	

Riho Kangur
 ÕAO nõunik
 6643